

Eerlijk zullen we alles delen verkenningen naar interoperabiliteit

(ISBN 978-90-79490-02-8 GBO.Overheid)

Een boeket ‘verkenningen’ over de richting die we(?) op moeten met interoperabiliteit ... over ‘makkelijker informatie-uitwisseling tussen overheden’ dus. Oh ja, en ook tussen overheid, bedrijven en burgers natuurlijk ...

Als er een titel verzonnen moest worden die recht doet aan het feodale paradigma van overtuigde overheid-dienende ambtenaren is dat zeker geslaagd. Vanuit het 21ste eeuw denken; het burger centraal zetten; het realiseren van een burger-dienende overheidsambtenaar, had de titel moeilijk slechter gekozen kunnen worden. Maar laat ik eerst vaststellen of die slechte titelvlag de lading van de 396 pagina's in dit boek wel, en hopelijk dus juist niet, dekt. Natuurlijk hoop ik te ontdekken en melden dat bijdragen in deze bloemlezing behulpzaam kunnen zijn bij het (infra)structureel veranderen van ‘overheid’ naar een burger-centrische uitvoeringsinstantie, gebaseerd op de 21ste eeuw, gericht op informatie eigendom en maatschappij-breed ingericht en ingebed op basis van hedendaagse, toekomstgerichte (civiele) informatiekunde. De artikelen die aan deze hoge ambities bijdragen merk ik met ●i hetgeen staat voor ‘*dotindividual compliant*’.

Bijdragen die vooral de overheid vanuit het achterhaalde verleden beschermen en/of bestendigen, arrogant zijn naar burgers, vanuit een verouderd industrieel paradigma naar inrichtingsaspecten kijken en/of bijdragen aan het vergroten van de huidige problemen merk ik met ≠i. Daartussenin houd ik rekening met bijdragen die noch het één noch het ander volledig nastreven, ambivalentie bevatten, visie hebben maar met achterhaalde axioma's, of gewoon vlees noch vis leveren, en deze markeer ik met ⚡i.

Deze merkjes kunnen dus prima als leeswijzer opgevat worden: Innovatieve mee-denkers en fans van het iDNA Manifest en (dus) ●i adepten lezen alles met het merkje ●i; mid-career ambtenaren, of juist arrivé-bestuurders, die het omringende maaiveld als ultieme grens voor de hoogte van hun persoonlijke ambities aanhouden, en daarmee hun baan op korte termijn veiliger stellen, lezen wat met ≠i is gemerkt; al degenen die willen kunnen zeggen dat ze het boek gelezen hebben zonder dat ze daarvoor al te veel hebben hoeven bewegen in hun denken en standpunten kunnen volstaan met het lezen van de pagina's die met ⚡i zijn gemerkt.

Bij elk stukje geef ik het startpaginanummer aan zodat u nog sneller aan de minimale leesverplichting van uw profiel kunt voldoen: ‘eerlijk zullen we alles (op)delen’.

Het voorwoord (⚡i blz. 1) biedt enige hoop; de inleiding (⚡i blz. 8) stemt somber. Dat is het Forum Standaardisatie minder direct aan te wrijven dan de BurgerServiceCode, waartoe het Forum zich in haar positionering van Burger en Bedrijf als ‘centraal’ in de informatiehuishouding conformeert. Veel meer dan een omlaag geworpen aalmoes; een geest van pogen tot een schaduw van verlichting in overheidsdespotisme; een beperkte toestemming aan burgers om mee te doen in het optimaliseren van de overheid als ... overheid, is de BurgerServiceCode immers nog steeds niet. En als dat het kompas is voor het Forum blijft vernieuwing uitgesloten. Zwienink's voorwoord doet reuze zijn best om

tot een evenwichtige rolverdeling tussen overheden, burgers en bedrijven te geraken, maar slaagt er dus niet in de tafels om te keren: de geest van een hardop pratende en zichzelf bevestigende overheid zit er stevig in. “Privacybescherming” zo schrijft hij bijvoorbeeld “is niet bedacht om te voorkomen dat mensen en organisaties met elkaar gegevens delen ... (maar) is er om te zorgen dat gegevensuitwisseling op een fatsoenlijke manier gebeurt”, doelend op de CBP opsomming van zeven essentiële privacybeginselen. CBP, een door diezelfde overheid ingesteld orgaan dat ‘namens mij’ spreekt, zonder dat ik daar ooit om gevraagd heb en zonder dat zij ooit naar mijn mening gevraagd hebben. Toch zijn die zeven principes niet onaardig, tot echter mede-overheidsdienaar Zwienink daaraan zijn wel erg magere en verruimende geciteerde uitleg geeft. Nee, veel verder dan een individuele burger die zichzelf toch wel heel duidelijk moet (kunnen) identificeren en ‘bewijzen’ tegenover één overheidsapparaat kom ik nog niet, terwijl ik nu juist *ook* hoopte op die identificatie en bewijsvoering van die éne van 302.000 overheidsambtenaren tegenover mij, als burger. Maar we zijn pas op blz. 19, dus er is nog hoop...

✚i Blz. 22. De voorzitter van het Forum Standaardisatie, Nico Westpalm van Hoorn, zit evident tussen een rots en een heel harde plek in. Aan het begin van zijn betoogje lees ik nog “Goede standaarden doen (dus) ergens pijn” maar een halve pagina verder stelt hij in ieder geval de overheid al weer gerust door uit te leggen dat standaarden niet afgedwongen kunnen worden, maar ‘vanzelf ontstaan’.

✚i Blz. 24. Van Steven Luijtjens, onder wiens gezag in 2004 ‘Informatieverkeer in Publiek Domein’ of kortweg het Schetsboek is opgesteld, verwacht ik (veel) meer. Alhoewel ook Steven geen hoger gezag ‘dat boven alle schakels staat en dat in staat is alle schakels te richten’ ziet en/of erkent, en dus burger én het iDNA Manifest impliciet ontkent, waart de geest van de verlichting door zijn verhaal. In ieder geval lijkt hij oprecht en hardop te worstelen met complexiteit en variëteit en vraagt al uitleggend om steun en bijval, wellicht zelfs om raad. Natuurlijk is het jammer dat ook Steven de raad van Erasmus tot gezamenlijk overleg te zeer beperkt tot de overheidselite en daarmee de pointe van wat Erasmus onder ‘algemeen belang’ verstaat geheel lijkt te missen, maar zijn poging uit de eigen begrenzing van het feodale overheidsdenken te ontsnappen is evident. Steven’s bijdrage is daarbij onmiskenbaar gericht aan ‘de overheid’, en voor die beperkte doelgroep lees ik toch een voorzichtig pleidooitje om eens ietsje verder te kijken dan tot nu toe.

✚i Blz. 32. Kees Louwerse laat vervolgens zien dat ook een grootheid als ‘de zorg’ zich net zo kan vastbijten in zichzelf als de overheid dat doet. Duidelijk tevreden met specifieke wetgevingen uit Kees zijn onbedoelde(?) arrogantie door ons een zeer ‘complex’ geheel van ... complexiteit voor te schilderen. Zorg is en blijft vooral een groot probleem van ‘de hele organisatie’ en ‘niet in het minst ook de zorgprofessionals’. Wat Kees betreft lijkt standaardisatie (dus) de enige weg, maar dan met behoud van flexibiliteit. Ik ben hopelijk niet de enige die de (burger)patient in zijn betoog node mist.

●i Blz. 40. Gerard Kramer geeft een goed leesbaar en helder college over diplomatie, maar belangrijker nog: een pleidooi voor de erkenning van contextuele verbijzondering.

Ben ik nou echt de enige die deze bijdrage eerder als, kort-door-de-bocht, een pleidooi voor ont-standaardisatie opvat? En als een diplomatiek geformuleerde aanmoediging om op Deense wijze overheden langs financiële weg tot meer dan vrijblijvendheid te brengen? Of lees ik nu veel meer in zijn stukje dan de bedoeling is? Over diplomatie gesproken.

✚i Blz. 46. Ok van Megchelen komt vooral over als een man die zelf niets te verbergen heeft, ja, iemand van wie iedereen álles mag weten, en die ons allemaal hetzelfde gunt. Hij lijkt vooral te gaan voor een maatschappij die als streepjescode-in-het-kwadraat op geheel gestandaardiseerde wijze alles met iedereen deelt omdat, net als Ok, niemand immers iets te verbergen heeft. Zijn EKD zou zeker beginnen met het volledige DNA-profiel van de pasgeborene, maar wellicht ook had hij er al negen maanden eerder gestandaardiseerd bij willen zijn. Ok lijkt hier de woordvoerder voor de grote groep die ‘Standaardisatie’ op lijkt te vatten als ‘Standaard Alles met Iedereen delen’. Of moet ik het eerst nog dóór hebben voordat ik het zie?

●i Blz. 50. Jan van Til komt geen pagina te vroeg. Met een Noordelijke nuchterheid schetst hij een herkenbare (informatie)wereld en fietst er en-passant leidende inrichtingsprincipes in. En op een nette manier, waar je als je wilt zó overheen leest, (ver)bant Jan, samen met Eric Hoffer, al degenen die vanuit achterhaalde definities van basisbegrippen (zoals ‘overheid’) redeneren, naar een wereld die niet meer bestaat. En zo hoort het ook, en zo is het.

✚i Blz. 54. Rob Meijer kreeg me al meteen in zijn eerste alinea in de gordijnen. Ik lees (in) zijn tekst een ‘open deur intrap’-kwalificatie van het hele hebben en gebruiken van standaards: “spreekt vanzelf”. Nee: het behéer van standaards, dát is pas het onderbelichte grote vraagstuk. Maar ik spreek voor mijn beurt: het blijkt wel degelijk een verhaal over visie te zijn, en wel dat er ook in de toekomst geld moet zijn om gebruikte standaarden te beheren. Misschien heeft Rob wel een punt(je).

✚i / ●i Blz. 58. Van de Blikopeners (Deel I) gaan we naar ‘Overzichtelijk’ (Deel II) en met jurist Victor de Pous duiken we onder in de geschiedenis(les). Victor schrijft oprecht verlicht “Geen oud recht voor de nieuwe, elektronische maatschappij.” Een opmaat voor de juridische erkenning van het iDNA Manifest? Vragenderwijs erkent de Pous de bescherming van onze persoonlijke levenssfeer als een grondrecht, en we hebben het nog steeds over informatie als context. Ook constateert Victor, mèt ons, “Alles wat ook maar zelfs neigt naar digitale technologie verdient blijkbaar een eigen set regels en voorschriften” en hij is hopelijk even cynisch als ik daarover. Met passie neemt de Pous ons verder mee op het pad waar wet en ICT samen opgaan, elkaar beïnvloeden, maar ... verzandt in het deelterrein auteursrecht dat weinig meer met de kern 'informatie' heeft dan dat het de bescherming of juist de ongebreidelde verspreiding ervan faciliteert. Het niet echt verder, hoger, komen met zijn betoog is wellicht juist een grote verdienste van de Pous die daarmee te meer aangeeft dat het gebrek aan principiële juridische grondrechten, zoals aangegeven in het iDNA Manifest, zelfs de beste vakman op rechtsgebied dwingt om in de versnipperde deelgebiedjes van al die wetjes, jurisprudentie etc. steeds nieuwe wielen uit te vinden. Waarvan acte en waarvoor oprechte dank. Denk ik.

#i Blz. 78. Drie mannen leggen ons de aspecten van interoperabiliteit uit. We zien een denk- en praatplaat. Ik betrap mezelf op de gedachte 'Gerard Kramer (Blz. 40) moet dit gezien hebben voordat hij zijn stukje schreef'. Wat volgt is een oer-Hollands polderpraatje over hoe goed wij toch om (moeten) gaan met deze toch heus complexe materie. Het resultaat kennen we.

•i Blz. 84. Pieter Wisse, met wie ik Het iDNA Manifest schreef, ontpopt zich vanaf pagina 84, zoals verwacht, als één die vanuit de nieuwe wereld en het bijbehorende paradigma er alles aan doet om de geleerden van het oude paradigma uit hun niet langer bestaande wereld(beeld)je los te trekken. Zonder daarbij overigens concessies te doen aan het benoemen van bijzondere kenmerken en aspecten van die nieuwe, huidige wereld. Een 3D verhaal dat door 2D 'flatliners' a priori onbegrepen blijft. En toch ... zo dicht tegen de belevingswereld van de huidige 'heersende klasse' op informatiegebied geschreven dat er eigenlijk maar twee mogelijke redenen zijn om zijn verhaal terzijde te schuiven: onwil of domheid. Wisse valt op, en daardoor voor menigeen af, omdat hij wel de burger en diens perspectief (be)noemt, de ontoereikendheid van het polderachtige ontstaan van regels en inzichten aangeeft en de noodzaak voor een stelselmatigheid, infrastructuur opvat als brede context voor principiële keuzes, de puntjes op de i zet waar het (wederzijdse) identificatie en autorisatie betreft, en potdorie de overheid op laat gaan in de maatschappij waarvoor hij als geheel zijn pleidooi bedoelt. Meer dan ooit zie ik dat hij optimaal rekening houdt met zijn lezers, en met de grote hoeveelheid van kennis die bij die lezers 'in de weg zit'.

•i Blz. 108. Deel III dan dus: 'Burger en vertrouwensbasis'. Olf Kinkhorst jaagt een fris windje door dit boek door al meteen opvallend nadrukkelijk de burger centraal te zetten. En Olf zet verfrissende vraagtekens bij het inmiddels binnen overheidland verplichte dossier-denken, zonder daarbij meteen het kind met het badwater weg te gooien. Hij valt de lezer minder met details lastig dan met zijn visie op wat de burger moet mogen verwachten en helpt daarmee de flatliners om alsnog een inspirerende blik op de andere/betere toekomst van nu te werpen.

•i Blz. 114. Dupuis en Duthler stelden een korte en krachtige 'niet zo'-boodschap op m.b.t. het EKD. En in weinig meer dan een pagina ook nog een 'wanneer wél zo'-boodschap. Voor sommigen een nuanceverschil, in de context van het iDNA Manifest een heldere visie, zeker voor politici...

#i Blz. 116. Van Matt Poelmans mag ik, nee: moet ik veel, heel veel verwachten: hij is immers de officiële (door de overheid aangestelde) bewaker van de belangen van de burger; van mij. Ineens spreken we Engels, en van de standaard triade People-Process-Technology wil hij alle aandacht voor de derde verschuiven naar de eerste twee. Ik vertaal/citeer even letterlijk: "iedereen weet inmiddels dat e-government niet over technologie gaat". Hij bedoelt het goed, zoals blijkt uit het feit dat hij de klant gediend wil hebben, en wel door één overheid (leverancier?). Een pleidooi ook om mij (de 'klant?') in e-government te trekken. Ik heb echter veel moeite met de stelling dat de

overheid diensten levert, en nog meer moeite dus om mezelf als een overheidsklant te beschouwen en de kern van de zaak tot 'burgertevredenheid' op te schroeven, of eigenlijk terug te brengen. Een betoog voor de juistheid van de titel van het boek volgt. En dan de positionering van Matt als een Consumentenman die de maatschappelijke verhoudingen tussen (rechts)personen en overheid definieert in termen van klanten en leverancier (enkelvoud). Kritische noten? Ik denk meer: schaamlap, geheel in de lijn van de e-Citizen Charter (Burger Service Code). De gevestigde orde kan gerust zijn.

●i Blz. 124. In een 'pleidooi voor verbetering van de informatiehuishouding van de overheid' (Duthler en Waters) stap ik over de te beperkte invalshoek, die uit deze titel blijkt, heen omdat dit boek over/voor ... de overheid gaat. De gekozen invalshoek (de individuele burger) en de 'overheidsbeleving' worden in historisch perspectief geplaatst en de ambtelijk lezer krijgt een sympathieke visie op zijn *raison d'être* mee. Prima zoals het burgerperspectief consequent wordt vastgehouden en deze bijdrage tot een goed gefundeerde, haast politieke visie op vertrouwen leidt. Een aangename oproep aan de democratie om de informatiemaatschappij van de 21ste eeuw op de juiste agenda's te zetten.

≠i Blz. 130. Simone Fennell benaderd de thematiek van Duthler en Waters vanuit een (heel) ander perspectief: zij weet wat de burger (u?) hoopt, wil en verwacht van 'het interoperabiliteitsraamwerk voor e-overheid'. Nou, ik wil wel weten wat ik wil! Met een zweem van wetenschappelijkheid wordt vervolgens over mijn hoofd heen een analyse, nee: anamnese van het burgerschap-als-aandoening gegeven. Het wordt een arrogant college dat ver over mijn persoonlijke beleving heen schiet, maar velen vast genoegzaamheid over hun toenemend begrip over die onwetende, on(des)kundige en irrationele burger zal brengen. Of is hier toch de overheid de patient? Toch doe ik Fennell tekort als ik niet haar uitstekende advies dat de burger "een gecentraliseerde mogelijkheid om gegevens te wijzigen, corrigeren, aan te passen of bezwaar te maken tegen gebruik van haar gegevens" moet hebben. Ik ken de (juridische) nuanceverschillen tussen wijzigen, corrigeren en aanpassen wellicht onvoldoende, maar dat adviespuntje klinkt goed. Helaas adviseert ze in haar laatste punt de overheid om vooral (ook) naar ict-specialisten en softwareleveranciers te luisteren, terwijl dat nu juist veel te veel én te vaak gebeurt.

●i Blz. 142. Leon Kuunders zet op onnavolgbare wijze ongelijksoortige 'raamwerken' voor informatiehuishouding in het algemeen, en identity management in het bijzonder, tegen elkaar af. Daarmee raakt hij een onderdeel van de benodigde infrastructuur dat, ook in relatie tot interoperabiliteit, veelal over het hoofd wordt gezien of minstens zwaar wordt onderschat. Ook wordt de stap naar de realisatie van een in maatschappelijke context ingebedde overheid gezien als een pragmatische inzet van de besproken frameworks in hun bijbehorende procesfase, zo concludeert Kuunders helder.

≠i Blz. 156. Inmiddels in deel IV (Bestuurlijke opgaven) wil Jan Grijping de interoperabiliteitsdiscussie naar een strategisch niveau tillen. Het blijft altijd 'gevaarlijk' als bestuurskunde informatiekunde dreigt te gaan (aan)sturen. Het wordt een vakcollege waarin de twee hoofdstromen (interoperabiliteit vs. harmonisatie) niet alleen worden

uitgelegd, maar ook in praktische verschillen worden gekenmerkt. In het hart van zijn bijdrage geeft Jan de managers en bestuurders de veeg uit de pan dat zij zich onvoldoende bewust zijn van de grotere schaal (Europa) waarop hun ‘dorpse’ kleinschaligheidsconcepten wel moeten stranden. Een parallel, zo blijkt Jan te weten, met de informatiekunde die van oudsher ook al gekenmerkt wordt door kleinschaligheid, of wellicht bedoelt Jan kleingeestigheid. Zijn oplossing: beschouw het persoonsnummer als een soort identiteitsbewijs. En dan geleidelijk aan ‘uitbouwen’ naar een steeds verdergaande probleeminperkende oplossing, die steeds toch weer voorlopig zal blijken... Ja, Prof. dr mr Jan Grijpink is de krachtigste woordvoerder van het industriële paradigma tot nu toe, vooral omdat hij het achterhaalde voorlopig vooral nog wat meer lijkt te willen verstevigen: “In plaats van zoeken naar een integrale optimale oplossing kan men beter kiezen voor een reeks kleinere deeloplossingen die het vraagstuk geleidelijk kunnen inperken.” Een visionair, dromend over vroeger ...

fi Blz. 164. Arre Zuurmond en Paul Oude Luttighuis schetsen in een krachtige analogie ‘het’ samenwerkingsdilemma binnen ‘de overheid’: aparte overheden spelen elk een ander ‘spelletje’. Via regel-geleid en gestandaardiseerd werken moet samenwerken alsnog lukken en dat zal zelfs tot een hoog niveau van individualiteit en creativiteit leiden. Gelukkig zien ze zelf de ‘paradox’ in hun boodschap, die ze vervolgens denken te tackelen door de analogie met een orkest, maar ik mis daarin toch wel de rol van de partituur... De Geest van Steven van ’t Veld doemt via ‘het vierde strategische productiemiddel: informatie’ op en daarmee staat vast dat de mannen de informatiehuishouding van de overheid vooral een zaak van ... de overheid vinden. Als ik zelf de orkest-analogie doorzet is hun boodschap: geen partituur, maar afspraken! Arre en Paul zien en schrijven vooral over, voor en aan de overheid zonder zelf in te zien dat ze daarmee een heel eigen (ander) spelletje spelen binnen de context van ‘de maatschappij’.

fi Blz. 172. Verdonck, Klooster & Associates laat Merijn van der Zalm en Frans van den Doel meepraten over, en tegen, hun overheidclientèle. Ik vreesde een pleidooi voor het dossier-denken; een beetje leverancier sluit immers optimaal aan op het heersende verwachtingspatroon van zijn klanten... Soit. Maar er worden ook risico’s genoemd. Merijn en Frans schromen zelfs niet hun klanten op hun blinde vlekken te wijzen: “Het tweede risico is dat bestuurders en overigens ook (landelijke) politici een verkeerd beeld van ict hebben en uitdragen.” Uiteindelijk blijkt deze bijdrage toch vooral een verholde ‘business case’ voor VKA-inhuur te zijn: “Hij (bestuurder) zal voor de kwaliteit van de antwoorden moeten bouwen op professionals van binnen en buiten(!) de organisatie ...”. Jammer, want ik was wel benieuwd geweest naar de professionele visie van VKA op het onderwerp van dit boek in plaats van op de inhuur op e-Dossier projecten.

fi Blz. 182. Een praktijkblik vanuit het onderwijs, dat biedt Lieneke Jongeling. Het verhaal blijkt, zo leerde Jan Grijping (blz. 156) eerder, goeddeels over harmonisatie in plaats van interoperabiliteit te gaan: het ELD (Elektronisch Leerling Dossier). Veel meer dan een korte gebruikstoelichting op het ELD en een vraag aan College en Forum Standaardisatie om toegankelijkheid van digitale content is deze bijdrage niet. En dat laatste regelde de minister (Plasterk) al met de op de Wiki standaard gebaseerde elektronische leermiddelenomgeving.

✚i Blz. 192. Rex Arendsen zoekt administratieve lastenverlichting voor bedrijven, belooft zijn titel. We krijgen een ‘hoofdstuk’ dat een historisch overzicht biedt op de laatste 25 jaar met betrekking tot interactie tussen bedrijfsleven en overheid. Mooi. Met vier pagina’s literatuurverwijzingen. Tjonge. Ik durf er natuurlijk niets tegenin te brengen ...

✚i Blz. 222. Ton van Bergeijk werpt een automatiseringsblik op normalisatie. En hij wordt ook meteen duidelijk: “Dit hoofdstuk moet worden gelezen als ...”: opdracht van een Weter. En juist hier loop ik tegen het ‘dorpse’ aan waarop Jan Grijping (blz. 156) blijkbaar doelde: de grens van Ton’s visie wordt bepaald door de afbakening ‘een computersysteem’: “... drietal criteria: interoperabiliteit, beveiliging en beheer van een computersysteem”. Ja: afbakenen die handel! Eerlijk gezegd kom ik helemaal niet uit dit artikel: ik weet ook na lezing niet waar het eigenlijk over gaat. Een bekend probleem van automatiseerders: ze spreken alleen maar jargon. En wat er wel niet allemaal ‘moet’ ... Zijn concluderende opmerking “Het ... zal eerder de pluriformiteit en de ontwerpvrjheid voor de e-overheid doen toenemen ...” kwam voor mij eerlijk gezegd zeer onverwachts. Ik bewaar dit artikel in mijn pet.

✚i Blz. 230. In Deel V inmiddels, ‘Overheid voorbij ketens’, belooft Ben van Lier (Centric) een praktijkverhandeling vanuit het perspectief van defensie en rampen/crisisbeheersing. Het wordt een uitgewerkt pleidooi voor uitwisseling van informatie: hoe meer hoe beter, en alles-moet-aan-alles-gekoppeld-kunnen-worden, zeker als er een ramp is. Ik weet niet zeker of Ben niet gewoon grotere computersystemen wil (één gemeentesysteem voor alle gemeenten?) maar ‘een open en gemeenschappelijke informatieruimte’ leest uit zijn pen tamelijk eng. Concluderend maakt Ben gewoon de case voor informatie-uitwisseling, zo schrijft hij, maar dan ‘netcentrisch’. Misschien moet ik toch op zijn proefschrift wachten.

✚i Blz. 244. Een intensief kijkje in de keuken van de overheid wordt ons door Adrie Spruit voorgeschoteld. Een verhaal over (deel)verzamelingen binnen (deel)verzamelingen én over meerdere verzamelingen heen, zijn eigen onmisbaarheid, maar ook meende ik een (open) sollicitatie naar het NORA-3 team te herkennen. Adrie is en blijft gebiologeerd door de navel van ‘de overheid’, en legt ontegenzegglijk een grote passie in dat staren. Hier en daar zoekt een ‘klant’ langs, maar vooral blijkt de overheid op zichzelf aangewezen, en zonder Adrie is dat geen goede zaak: er is nog heel veel te doen! Als geen ander weet Adrie beweringen in vraagvorm te formuleren: “Kan de Nederlandse overheid, kijkend naar hoe ze nu georganiseerd is, ... haar eigen ambities wel waarmaken ... ?” en “Heeft de overheid al een begin van een landelijke visie op hoe ze over 25 jaar wil functioneren?”. Mijn vraag: Heeft Adrie misschien antwoorden op al die vragen? ...

✚i Blz. 276. Piet van der Krieke blinkt uit in pragmatisme. Hij schetst de grote, dure consequenties van eenvoudige copy-paste schaalvergroting van het vermeerderen van basisregistraties: een woud van kopieën. En hij draagt vervolgens sterk bij aan de

discussie over de weg naar de toekomst: “We kunnen ons vervolgens nog afvragen of we de gegevens zelf wel willen hebben of dat we eigenlijk slechts geïnteresseerd zijn in bepaalde informatie.” Is Piet **•i**? Jammer dat hij dan toch even later de burger zelf bruut aan de kant duwt als het gaat over wie er wel/geen informatie mag krijgen (MijnOverheid.nl), met als argument dat er een basis aan vertrouwen moet zijn... en dat mijn gegevens zoals die nu in basisregistraties zijn vastgelegd geheel buiten mijn invloedssfeer (moeten) vallen: “Die (gegevens) zijn immers niet van de burger, maar van de overheid.” Met deze helderheid valt Piet resoluut door de mand. Ook al geeft hij nog weer later zijn instemming met het beschikbaar stellen van BSN (terwijl ik eigenlijk denk dat hij het GBA bedoelt...) aan private organisaties “Als de burger zelf zijn BSN beschikbaar stelt...”, Piet heeft er nog niet voldoende over nagedacht en geeft ‘mixed signals’. En dat is misschien nog wel ‘gevaarlijker’ dan een verouderd paradigma..

fi Blz. 282. Nathan Ducastel is een fan van de onomkeerbare interoperabiliteit binnen de EU. Alsof het over een gewaardeerd familielid gaat weet Nathan Europa met één stem te laten klinken, en dat ook nog vanuit één hoogstaande missie in zijn/haar zielsverlangen: vrede en economische voorspoed. Wie daar tegen is mag nu roepen, en die is een anti-globalist... Dan blijkt het toch vooral over harmonisatie (blz. 156) te gaan: de Euro, hogesnelheidstreinen, Europees rijbewijs, typegoedkeuring van auto’s. En over de grotere rol die de EU zou moeten gaan spelen op het gebied van e-overheid, juist omdat die afzonderlijke lidstaten de interne (EU) markt hinderen wanneer ze hun eigen e-overheid zelf vormgeven. Het is mij duidelijk: Ducastel wil het liefst alle 27 EU-landen opheffen (nee, dat is een kans, geen bedreiging) en één groot e-overheidssysteem ‘uitrollen’. “De verdere integratie van Europa is onafwendbaar!” Hebben we dan nog interoperabiliteit nodig? Toch weer een leuke Business Case voor klanten uit het oude paradigma die nog geld in HEC, nou ja: in Europa, willen investeren.

fi Blz. 296. Terug bij Ok van Megchelen (blz. 46), nu in deel VI ‘Maatschappelijke ontwikkeling’. Alles verandert, zo begint hij, behalve dan de noodzaak om vooral zorgvuldig en planmatig met de dynamiek van onze openbare ruimte om te gaan. Ok pleit voor een reactieve visie én strategie die uitgebalanceerd en niet te versnipperd zijn, en worden gedragen door overheid en bedrijfsleven. Niks burgers! Nou ja, het woordje komt nog wel een paar keer langs, maar de kern van het Ok-verhaal is toch het duet tussen overheid en bedrijfsleven. Een moderne Pastoor (bedrijfsleven) en Burgemeester (overheid) die samen het volk dom en arm houden... Ok blijft ook hier weer ‘hangen’ op een eenslag-leercurve van regels die gedrag beheersen. Regels die, als het ware, zijn opgenomen in de bloedbanen van de samenleving. Hoe verder ik lees, hoe meer ik het gevoel heb dat Ok veel te intiem is met onze Grote Broer.

fi Blz. 306. Met ‘verbindingen in twee dimensies’ verwacht ik van Peter Potgieser een flatliner verhaal, maar ‘zelfs dat’ bleek valse hoop: de twee dimensies slaan, zo blijkt, op de alleenzaligmakende relatie tussen de private handel en de publieke sector. Alhoewel beiden zinloos zijn zonder ... de burger, vergeten sommige handelsprofeten wel vaker dat ze dat zelf ook op de eerste plaats zijn, burger bedoel ik. Tja, als ik dan handel en overheid als ultieme middelen zie tot optimaal welbevinden van mensen, en Peter schrijft zijn stuk alsof handel en overheid sec de enige twee factoren zijn (waaraan dan burgers

dienstbaar moeten zijn?), dan kost het lezen moeite. Dan is de essentiële context van waaruit serieus naar interoperabiliteit gekeken kan worden te zeer gecompromitteerd: het is een ééndimensionaal verhaal geworden. Bedrijfsklimaat, ondernemerschap, marktverdieping en –verbreiding, open en concurrerende markten, allemaal belangrijk natuurlijk, en dat meen ik. Maar waarom ook al weer?

●i Blz. 322. Heel sportief ga ik de vier pagina's van Jochem Baud en Thomas Osinga over de OV-chipkaart tóch lezen... En het is een kort, krachtig en goed artikel! Voor de kleurenkwalificatie levert dit artikel mij direct een heus dilemma op, want sec het artikel scoort zeker groen. Weet dan dat deze vier pagina's niet het hele verhaal zijn, en dat een absolute score rood (≠i) geldt voor de aspecten van de OV-chipkaart die niet in dit artikel worden behandeld.

✚i Blz. 326. Terug naar Victor de Pous (blz. 58) die nu 'recht spreekt', en daarmee doel ik vooral op zijn begrip van, en uitleg over, situationeel bepaalde betekenis van begrippen, hier: interoperabiliteit. Een goed artikel wanneer u eens wilt ervaren dat 'dingen' niet 'gewoon zijn' maar soms heel wat anders kunnen worden, zonder te veranderen. Snapt u? Zo niet: lees de Pous.

●i Blz. 346. Deel VII: 'Nadruk op betekenis'. Als eerste brengt Jeff Rothenberg menigeen tot bewondering, of tot doorbladeren... Een Engelstalige bijdrage over twee met elkaar vervlochte interoperabiliteitsaspecten, en dat deze twee aspecten onscheidbaar zijn. En dat in het Engels... Bent u er nog? Voor wie de sprong waagt en doorbijt is de beloning groot. Jeff weet op zeer solide wijze aan te geven dat, in mijn woorden, interoperabiliteit wordt begrensd door de semantische compatibiliteit van informatie, en de semantisch compatibele wijze van beheer (management) van die informatie. De ●i bewoording daarvoor is 'contextuele verbijzondering', en die bepaalt de grens van bruikbaarheid van informatie, precies zoals Jeff aangeeft. Alhoewel Jeff aan lijkt te voelen dat zijn eigen inzichten interoperabiliteit tot een haast onmogelijke opgave maken (althans met de huidige ontwerpaanpak), gaat hij nog heel lang en heel ver door op het alsmat smaller wordende pad van semantische uniciteit. Sterker nog: de koppelvlak-aanpak om 'willekeurige' systemen, die niet met eenzelfde intentie zijn gebouwd als 'System of Systems', informatie met elkaar te laten delen of uitwisselen is, volgens Jeff, een opdracht met de hoogste moeilijkheidsgraad als de resultaten betekenisvol, valide en onmiskenbaar moeten zijn. Jeff is 'rijp' voor de stap naar ●i...

●i Blz. 64. 'Taal is emotie', een kreet naar mijn hart. Yola Park schrijft haar rijke bijdrage zo kunstig, dat het heerlijk kabbelend wegleeft. En-passant legt ze ons meteen ook het niet te onderschatten ●i -principe (resp. de ontwerpkeren van civiele informatiekunde) uit: context. Ja: interoperabiliteit is een fata morgana wanneer context, interpretatie en implicatie niet in acht worden genomen, en niet inhoudelijk worden geverifieerd. Wellicht is er veel 'daar omheen manoeuvreren' gaande, met alle gevolgen die Jeff (blz. 346) noemde van dien. Niet bij Park!

●i Blz. 368. Een tweede bijdrage van Jan van Til (blz. 50). Hij past hier precies in de richting die Jeff en Yola al insloegen. Jan geeft een mooi voorbeeld van de opdoemende ‘fata morgana’ bij toepassing van de CCTS standaard: de uitzonderingen die het geheel gaan overheersen... Jan legt de vinger genadeloos op de zere plek en stelt de achterhaaldheid van het paradigma waar CCTS uit voortkomt overtuigend vast. Zijn achterban van flatliners zijn onwillig of dom, en weten daarmee de toekomst plaatselijk nog tegen te houden... Hopelijk zal Jan nog in de buurt zijn als de toekomstwal het verouderde CCTS-schip gaat keren en de CCTS projectgroep uit haar paradigmacoma ontwaakt...

●i Blz. 382. Een optimaal positief einde aan dit onophoudelijk meanderende boekwerk wordt door Pieter Wisse geboden. Met onweerlegbare logica neemt Wisse ons bij de hand, op weg naar de driedimensionale wereld van de 21ste eeuwse informatiekunde. ‘Doel van uniformiteit is ... pluriformiteit’, een geldige omkering van wat bij de flatliners voor ... ‘flat lines’ zorgt. Dankzij heldere metaforen helpt hij ons met het proces van het dóór hebben, zodat ook u ‘het’ zult zien. Ziet u?